

INOVAȚIILE ORIENTATE SPRE EFICIENTIZAREA PRODUSULUI SOCIAL

Nicolae BUCUN, *dr. hab., prof. univ.*,
Institutul de Științe ale Educației;
Oxana PALADI, *dr., conf. univ.*,
Institutul de Științe ale Educației

Abstract. *The features of innovation in education.*

In this article are presented the basic features of an innovation in education, combining the goals, principles, dimensions, performance conditions, organize the factors of influence, itself etc. The human resources are a priority in promoting the innovation in education system.

În Republica Moldova, concomitent cu realizarea unor acțiuni de democratizare a societății, s-au întreprins unele eforturi pentru dezvoltarea nivelului de inteligență generală a populației. În context s-au propus un șir de inovații în învățământ, care, cu părere de rău, la moment puțin sunt cunoscute rezultatele acestor provocări și oferte educaționale.

O inovație în învățământ este fundamentată de o concepție științific bine determinată. În această ordine, trebuie să subliniem că aparatul categorial al unei inovații în educație este destul de diferit și se prezintă ca:

- „o refacere generală a sistemului în optica educației permanente” care redistribuie nivelurile învățământului în timp și spațiu, prelungindu-le „după nevoile și spre folosul fiecăruia” (E. Faure și colab.);
- „o organizare nouă, bazată pe structuri noi, programe noi, metode noi” (A. Clausse);
- „o modificare amplă a sistemului în orientare, structură și conținut” (Dicționar de pedagogie);
- o reproiectare a educației „care se referă la inovațiile structurale ale sistemului”, produse la nivelul relațiilor ierarhice dintre treptele de învățământ, în contextul deschiderii școlii față de societate (L. Vlăsceanu);
- „o schimbare profundă îndreptată spre obiectivele și structurile sistemului și spre conținuturile și metodele educației” (Les reformes de l'éducation: expériences et perspectives);
- o restructurare care are ca „punct de plecare reconsiderarea substanțială a finalităților proprii învățământului și educației” (Curs de pedagogie, coord.: I. Cerghit; L. Vlăsceanu);
- „o experiență care urmărește modificarea fundamentelor sistemului educativ – opțiunile politico-ideologice și tehnico-pedagogice, nivelul de organizare pe cicluri și de concretizare a conținutului – nu numai îmbunătățirea acestuia” (I. Aguerrondo);
- „o schimbare majoră deliberată, care vizează trecerea de la o stare prezentă la o stare proiectată care declanșează modificări în profunzime” (Dictionnaire encyclopédique de l'éducation et de la formation);
- „o transformare globală și relevantă a sistemului educativ proiectată și aplicată în funcție de exigențele societății de azi și de mâine, dar și de aspirațiile celor ce învață” pe baza unui „proiect filosofo-pedagogic”, elaborat de specialiști și asumat la nivel de politică a educației (G. Văideanu);
- o inovație educativă proiectată pe termen lung, urmărește „transformarea intenționată și profundă a produsului social al procesului de învățământ” conform unor finalități determinate la nivel de politică a educației (Dix années de réformes au niveau de l'enseignement obligatoire dans l'Union européenne). Incontestabil, o inovație educațională – după scopul înaintat – va fi de succes

dacă este:

- nou (-ă) în contextul în care se aplică – noutatea poate viza contextul geografic, scala, domeniul, disciplina, tipul de cultură sau de mediu de afaceri;
- util (-ă), conform cu scopul sau problema care trebuie rezolvată (pentru a fi o inovație, ideea/ produsul/ strategia trebuie să aducă un plus de valoare utilizatorilor și să ofere soluții pentru constrângeri/ probleme/ situații particulare);
- capabil (-ă) să se susțină după perioada de testare – o inovație este un produs cu potențial avansat, care se poate demonstra prin sustenabilitatea și eficiența sa în timp.

Inovația în învățământ, este un proces deosebit de complex corelativ altor procese și aparține unui câmp conceptual al cărui grad de complexitate este de

asemenea ridicat (dezvoltare, schimbare, reformă, modernizare, perfecționare).

Inovația în învățământ este o activitate deliberată, care urmărește introducerea unei noutăți într-un context dat și este pedagogică deoarece își propune ameliorarea substanțială a pregătirii elevilor/studentilor printr-o situație de interacțiune și interactivitate. De aceea inovația în învățământ e un „*proces deliberat de transformare a practicilor prin introducerea unei noutăți curriculare, pedagogice sau organizaționale, care face obiectul unei diseminări și care vizează ameliorarea durabilă a reușitei educative a elevilor și studenților*”. Inovația de acest tip propune o ameliorare care poate fi măsurabilă (creșterea nivelului de educație al populației, a ratei de participare școlară, a rezultatelor, performanțelor educaționale obținute de elevi la diferite examene, teste naționale sau/și internaționale etc.).

O inovație în învățământ trebuie să fie durabilă (descentralizarea învățământului) și să contribuie la reușita școlară a unui număr cât mai mare de indivizi (prelungirea duratei obligatorii de școlarizare, care reușește să mențină în sistem și populația școlară expusă riscului abandonului școlar, programe educaționale de incluziune în sistemul de învățământ a persoanelor cu dizabilități, a celor defavorizați din punct de vedere socioeconomic și familial, a adulților etc.).

Doar eficacitatea inovațională poate fi de înaltă calitate dacă se respectă principiile de refacere, organizare, restructurare, transformare, modernizare a sistemului de învățământ. Pornind spre o schimbare, prioritare vor fi următoarele principii:

- principiul abordării globale a schimbării sistemului de învățământ care vizează ierarhizarea acțiunilor inovatoare la nivelul fundamentelor macrostructurale (schimbarea: finalităților – structurii – proiectului curricular) și microstructurale (schimbarea criteriilor de elaborare a: planului de învățământ – a programelor școlare/universitare – manualelor școlare/universitare);
- principiul restructurării inovatoare a sistemului de învățământ care urmărește evidențierea direcției principale de evoluție a schimbării pedagogice la niveluri de creativitate superioară care transformă nu numai trăirile interioare ci întregul univers psihosocial, cognitiv și motivațional al valorilor educației;
- principiul angajării prospective a schimbării structurale și sistemice vizează fundamentarea reformei la nivel psihologic (promovarea tipului de gândire reformator, bazat pe logica viitorologică), sociologic (promovarea reformei prin îmbinarea cercetării fundamentale cu cercetarea aplicativă); filosofic (promovarea reformei prin rezolvarea contradicției dintre timpul elaborării concepției despre reformă – care trebuie concentrat – și timpul aplicării integrale a acesteia, care tinde să fie extins, până la implementarea tuturor programelor reformei de transformare structurală și sistemică a educației/învățământului);
- principiul instituționalizării paradigmei de schimbare a sistemului de învățământ la nivelul întregii comunități științifice care vizează stabilirea premiselor reformei, definirea principiilor/conceptelor fundamentale ale reformei.

Institutul de Științe ale Educației pe parcursul anilor a propus mai multe transformări educaționale fie la nivel de macrosistem sau de microsistem. Inovațiile promovate de Institutul de Științe ale Educației sunt conceptualizate în baza unor principii ale schimbării.

Schimbarea în învățământ poate acoperi diferite dimensiuni ale sistemului:

- dimensiunea curriculară – inovația la nivel de programe școlare, de conținut al învățământului;
- dimensiunea pedagogică – inovația la nivelul procesului de învățământ;
- dimensiunea organizațională – inovația la nivel de structură, roluri și funcții îndeplinite de persoanele implicate în învățământ;
- dimensiunea ergonomică – inovația la nivelul mediului educațional, organizării confortului psihologic etc.

Schimbările realizate în învățământul din Republica Moldova, spre regret, s-au concentrat asupra dimensiunii curriculare și aproape că nu este inovat procesul de învățământ și dimensiunea mediului educațional. Bineînțeles că amploarea unei schimbări depinde de o mulțime de factori și include inovația macroeducativă (la nivelul întregului sistem de învățământ) și inovația microeducativă (în școală, la clasă, la nivel de lecție etc.).

Este cunoscut că inovațiile în educație întâmpină rezistența, iar factorii de influență sunt multipli:

- ✓ *Factorii exogeni de rezistență inovației:* rezistența mediului înconjurător la schimbări; incompetența agenților externi; lipsa de încredere a profesorilor; legătura insuficientă dintre teorie și practică; baza științifică nesatisfăcătoare; conservatismul.
- ✓ *Factorii endogeni de rezistență inovației:* obiectivele confuze; lipsa unor recompense pentru inovatori; uniformitatea abordării; caracterul obligatoriu al învățământului; investițiile insuficiente pentru cercetare; problemele de măsurare a rezultatelor; lipsa unor modele; pasivitatea.
- ✓ *Factorii restrictivi de rezistență inovației:* structurarea personalului și a serviciilor; ierarhiile și deosebirile de statut; refuzul din dorința de menținere a echilibrului; refuzul motivat prin competența deja obținută; refuzul din conformism și ignoranță socială; refuzul din lipsa de informare.

Procesul inovativ poate fi frânat și de factori care acționează la nivel de clasă (profesori și elevi/studenti): rezistența la schimbare (la nivelul colectivului didactic); motivație și satisfacție în muncă sau dezinteres; cultura organizațională școlară scăzută etc.

Cunoașterea factorilor declanșatori ai schimbării/inovației în învățământ permit fundamentarea acțiunilor strategice pentru obținerea succesului. Aceste acțiuni sunt foarte diferite, iar unele din ele sunt:

- dezvoltarea centrelor pentru cercetarea și managementul schimbărilor în educație;
- crearea centrelor de excelență ca laboratoare de expertizare a reformei;
- constituirea rețelei de școli-pilot pentru validarea și implementarea inovațiilor;

- implicarea comunității părinților în procesul de schimbare/inovare, psihopedagogizarea maselor pentru inovare în învățământ;
- dezvoltarea pieței de consultanță și formare profesională în domeniul educației;
- monitorizarea modului de receptare și realizare a politicilor educaționale la nivelul rațional și a unităților școlare;
- oferta de consultanță privind operaționalizarea elementelor de politică educațională în vederea traducerii lor în practică;
- măsurarea nivelului de pregătire a segmentului executiv pentru aplicarea politicilor educaționale;
- participarea la managementul procesului de implementare și evaluare a rezultatelor;
- elaborarea și difuzarea noilor standarde naționale de calitate în educație, în relație cu principalele ei componente;
- revizuirea dimensiunilor de volum și structură în cuprinsul ariilor curriculare;
- proiectarea activităților instructiv-educative în relație cu suporturile acestora – planuri, programe, manuale etc.;
- înfăptuirea procesului instructiv-educativ în succesiunea verigilor sale predarea, învățarea și evaluarea;
- eficientizarea câmpului relațiilor pedagogice;
- îmbunătățirea designului pedagogic al școlii și al activităților din rețeaua școlară;
- formarea inițială și continuă a cadrelor didactice etc.;
- analiza și articularea programelor școlare la cerințele pieței forței de muncă și la nevoile sociale ale comunității;
- angajarea de proiecte interne și internaționale pe tema calității în educație;
- elaborarea descriptorilor de performanță în raport cu noile Programe-cadru pentru învățământul preuniversitar și altele;
- pregătirea fundamentală în domeniile (teoria cunoașterii; fizică și alte științe reale/ale naturii; științele educației; axiologia și alte domenii umanistice);
- pregătirea practică eficientă a profesorului în scopul formării capacităților de realizare a inovării;
- formarea calităților de potențial novator la profesor;
- implementarea ideilor incluziunii și educației pentru toți.

Schimbările în învățământ pot fi realizate de cercetători și pedagogi inovatori calitățile cărora ar fi:

- au un statut social avansat, datorită pregătirii lor profesionale și generale;
- se caracterizează prin excelente capacități de autoperfecționare;
- personalități puternice, energice, cu o mare voință;
- atașați plener profesiei lor;
- încrezători în forța cunoașterii;

- siguri pe propriile puteri;
- pot influența opinia publică;
- dispuși să facă schimb de experiență etc.;
- au o altă reprezentare asupra elevilor – din receptor al cunoștințelor elevul devine partener de dialog;
- se implică afectiv și personal în procesul de inovație;
- realizează educația centrată pe cel ce învață, educația incluzivă, educația pentru toți;
- sunt buni experți în tehnologia comunicației și informației;
- au o idee clară despre rolul lor de profesori și voința de a controla mediul în sensul pe care-l doresc.

Stimularea inovației în învățământ este posibilă prin: finanțarea corespunzătoare; dezvoltarea programelor educaționale specifice pentru diferite categorii de populație; includerea în sistemul de învățământ a tuturor; recompensarea muncii în echipă; formarea unei culturi școlare favorabile inovației; motivarea profesională a cadrelor didactice; intensificarea cercetărilor în domeniul educației etc.

În cadrul *Conferinței Științifice Internaționale Curriculumul școlar: provocări și oportunități de dezvoltare* (7-8 decembrie, 2018, IȘE) vom pune în discuție problemele care apar în procesul modernizării învățământului, în special – dimensiunile curriculumului.

Bibliografie:

1. Boiron M. *L'innovation en question*. www.leplaisirdapprendre.com/docs/innovation_en_questions.pdf (vizitat 05.11.11).
2. Cerghit I. *Sisteme de instruire alternative*. București: Aramis, 2002.
3. Chiș V. *Sisteme educaționale contemporane: structură, conducere și paradigme ale reformei*. In: „Tribuna Învățământului”, Nr. 9, 1998, p. 415-416.
4. Cristea S. *Dicționar de pedagogie*. Ediția a II-a, revăzută. Chișinău: Editura Litera, 2002
5. Cristea S. *Dicționar de termeni pedagogici*. Chișinău: Editura didactică și pedagogică, RA, 1998.
6. Galand B., Gillet M. *Le rôle du comportement de la direction dans l'enseignement professionnel des enseignants*. „Cahier de recherche du GIREF”. www.persee.com (vizitat 19.10.11).
7. Hassenforder J. *Inovația în învățământ*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1976.
8. Miclea M., Vlăsceanu L., Potolea D., Petrescu P. (coord.) *Nevoi și priorități de schimbare educațională în România – fundament al dezvoltării și modernizării învățământului preuniversitar*. 2006. Disponibil la: www.edu.ro/index.php/genericdocs/8246
9. Neagu G. *Inovația în învățământ*. In: Calitatea vieții, 2009, XX (1-2), p. 110-121.
10. *Reforma învățământului din România: condiții și perspective*. Ministerul Învățământului, Institutul de Științe ale Educației. București, 1993.
11. Tripon A. *Managementul inovării. Sinteze și aplicații*. Târgu Mureș: Editura Universității Petru Maior, 2002.